

маю, у каждого преподавателя есть свои методы при организации учебного процесса. Интерактивные методы развивают у студентов самостоятельность, умение высказать свое мнение и конечно же развивают творческие навыки и особый способ мышления. Таким образом делаем выводы: интерактивный метод обучения -

полезный метод образования и эффективный способ усвоения информации. Хотя у этих методов есть некоторые недостатки, при соблюдении правил и правильной организации можно в полной мере раскрыть потенциал студента. А это положительно скажется на усвоении нового материала.

Литература

1. Алимсаидова С. А. Развитие творческого мышления и личностных качеств учащихся академических лицеев на уроках русского языка и литературы. // Молодой учёный. 2017. №1. - С. 430-432.
2. Величко, В.В. Инновационные методы обучения в гражданском образовании. 2-е изд. доп. -Мн.: 2001.
3. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения русскому языку как неродному. - М.: АРКТИ - ГЛОССА, 2000.
4. <http://www.gramota.ru>.
5. <http://www.auditorium.ru>.
6. <http://www.september.ru>.

РЕЗЮМЕ

Ушбу мавзудан фойдаланиш бугунги кунда рус тилини ўқитишни такомиллаштириш зарурати билан боғлиқ. Бу янги педагогик технологияларнинг илгор тажрибасини излаш ва уларни тажрибадан сўнг ўқув жараёнига амалиётга татбиқ этишнинг ҳаётий эҳтиёжини оширади. Маънитоқий хулоса шуки, таълим соҳасида инновацион илмий ишланмаларни яратиш ва педагогик амалиётга жорий этиш вазифаси янада долзарблашмоқда.

РЕЗЮМЕ

Использование данной темы обусловлена тем, что на сегодняшний день есть необходимость совершенствование преподавания русского языка. Это повысило жизненную потребность в поиске передового опыта новых педагогических технологий и практическое внедрение их после эксперимента в процесс обучения. Логический вывод в том, что еще более актуализирована задача создания инновационных научных разработок в образовании и внедрения в педагогическую практику.

SUMMARY

The use of this topic is due to the fact that today there is a need to improve the teaching of the Russian language. This increased the vital need for the search for advanced experience of new pedagogical technologies and their practical implementation after the experiment into the learning process. The logical conclusion is that the task of creating innovative scientific developments in education and implementation in pedagogical practice is even more actualized.

ЗАМАНАҒӨЙ КӨРКЕМ ТӘЛИМДЕ АРТ-МЕТОДЛАРДАН ПАЙДАЛАНЫҒУ ЖОЛЛАРЫ

Т.В.Уразимова – *көркем-өнер таныу илимлари кандидаты, доцент*

А.Исмаилова – *магистрант*

Эжинияз атындагы Нөкис мамлекетлик педагогикалык институт

Таянч сўзлар: арт-педагогика, арт-терапия, арт-педагогика методикаси, бадий таълим, шахс.

Ключевые слова: арт-педагогика, арт-терапия, методы арт-педагогики, художественное образование, личность.

Key words: art pedagogy, art therapy, methods of art pedagogy, art education, personality.

Арт-педагогикалык өз ара бирге ҳарекет-мақсетли раўажланатуғын «педагог – билимлендириўдин мазмуны – көркем өнер кураллары – үйрениўши» системасында пайда болатуғын айрықша өзине тән катнаслар ҳам байланыслардың жыйындысы. Арт-педагогикалык процесс – ажыралмас бөлими, педагогикалык мәселелерди шешиў ҳам педагогикалык идеяларды иске асырыў ушын көркем өнер усылларын қолланыў болып табылатуғын, педагогикалык процесс.

Арт-педагогикалык сабақ – тийкарында көркемлик ҳам оқытыў-тәрбиялык мазмунның байланыстырылыўына қурылған педагогикалык өз ара бирге ҳарекет етиў системасына жататуғын билимлендириў искерлигин шөлкемлестириў формасы. Усының менен бирге, пүткил сабақтың барысы арт-педагогикалык искерлик принциплерине бойсындырылады.

Арт-педагогикалык жағдай – шекленген педагогикалык мәселелерди көркем өнер кураллары менен шешиўге қаратылған, оқытыў ўақытының мәніси ҳам мазмуны бойынша пүтин бир бөлими. Олар лекцияның, семинардың, сабақтың материалына киргизилген болыўы мүмкин, бирақ соның менен бирге сабақтағы өз ара бирге ҳарекеттиң улыўма қурылысын белгилемейди, билимлендириў процесиниң әдеттеги регламент тәртибин сақлайды.

Арт-методлар – көркем өнер менен психологиялык-педагогикалык тәсир көрсетиў усыллары, олардың тийкаргы мақсети – инсанның қоршап турған дүнья ҳам өзи менен үнлесикли байланысларды орнатыў.

Көркем өнер усылларынан пайдаланыў инсанды бекемлейтуғынлығы ҳаммеге белгили, себеби, дөрете отырып, адам өзиниң дүньясын ақылға салып ойлап көреді, «сезинеди», оларды «сыртқы үлкен дүнья» менен байланыстырыўшы ҳам олардың «ишки киши дүньясын» ең анығырақ көрсетиўши, өзиниң тилин излейди. Арт-методлар пайдаланыў процесинде пайда болатуғын унамлы тәсирли сезимлердиң, өзин қабыл

етиўге жәрдем көрсетиўдин, өзін-өзи көрсетиўдин усылларының көп түрлилиги жекке адамның реймсизлигин ҳам кеўилсизлигин пәсейтеди, өзін бақалаўын ҳам күнделikli өмирге бейимлесиў уқыплылығын арттырады.

«Арт» сөзи, соның ишинде арт-педагогика менен де, байланыслы болғанлардың барлығы тийкарынан аўызша емес катнаслардың усыллары ҳам көрсеткишлері, бул, сөйлеў шеберлигин жеткиликли дәрежеде ийелемеген, өзиниң кеширмелерин сөз бенен тәриппеп бериўге қыйналатуғын, ямаса сөйлесиў арқалы катнасқа хәдден тыс байланып қалған адамлар ушын педагогиканың усы тараўын айрықша әҳмийетке ийе болыўына себеп болады.

Символлы тил менен сөйлеў, сүўретлеў өнериниң тийкарларының бири болып табылады, көбинесе адамға өзиниң басынан кеширгенлерин анығырақ көрсетиўине, жағдайға ҳам турмыслық машқалаларға жана көз қарастан қараўға ҳам усының арқасында оларды шешиўдин жолларын табыўына мүмкиншилик береді [1:156-165].

Арт-терапия түсиниги, ХХ әсирдиң 30-жыллары художник А.Хилл тәрепинен көркем өнер жәрдемінде емлеў усылы сыпатында қолланыўға киргизилген еди. Бул методлар жәрдемінде инсанлар арасындағы ҳам инсанның ишки қарама-қарсылықлары нәтижелі үйренiledi ҳам кейин ала шешиледи, буннан тысқары, бундай методлар, инсанның креативлигиниң, жеке инсанлық өсиўиниң ҳам өзиниң әҳмийетлигин сезиўиниң раўажланыўына жәрдем етеди.

Психотерапияның тараўы сыпатында өзиниң раўажланыўының басланған ўақытлары, арт-терапия, олардың илимий көз қараслары бойынша адамның көркемлик искерлигиниң жуўмақлаўшы нәтижелери (сүўрет, мүсин, әмелде қолланылатуғын шығарма ҳам т.б.) оның санасыз психикалык процеслерин көрсетеди деп есапланған, З.Фрейдтиң ҳам К.Г.Юнгтиң

психоаналитикалык көз-қарастарын сәулелендірді. Сондықтан, психоанализ көз-қарасынан, арт-терапияның тийкаргы механизми – сублимация – адамның жигерін социаллық қабылдауға болатуғын мақсаттарға пәсеңдетіуі болып табылады. Арт-терапияның атқаратуғын ұазыйпасы бойынша биз, төмендегі тийкаргы ұазыйпаларды айырып көрсететуғын Н.Сакович, Е.Медведева, И.Левченко, Л.Комиссарова, Т.Добровольскаялардың пикирін мақуллаймыз: 1. Катарсислик (Катарсис – гр. katharsis – тазалануы, пәклениуі – сезимлердің күшли зорлығыуынан кейінгі өзін жеңил сезіуі. Адамның адамгершилик сезимлерін жаксартуы): пәклеуіші, адамды жағымсыз халатлардан қутқаруышы. 2. Тәртіпке салыуышы: кызбалы-психикалық кескіндікті босаңдатуы, психосоматикалық халатларды тәртіпке салыу, унамлы психологиялық тәсірлениуі сезимлерін моделлестіріуі. 3. Байланыстыруышы-рефлексиялы: қатнасықтардың бузылуыын дүзетіуді, инсанлар арасындағы ылайықлы жүрис-турыстарды, өзине-өзі баха беруіуді қәліплестіріуі тәміинлеуіші [2:196-201]. Арт-терапияның буннан кейінгі ұазыйпаларын Т.Колошина айырып көрсетеді [3]. 1. диагностикалық: сүүрет – айрықша хұжжет хәм автор хәккында оғада көп мағлұматларға ийе (сүүрет бәрқулла символлы, оны қаншама жасыруыға хәрекет етпесін, ол бәрхама автордың сол ұақыттағы аұхалын көрсетеді); 2. терапиялық: инсанның өзіннің көркем өнер жәрдеминде саұалыуы, инсанның психологиялық пүтинликке қайтарылуы; 3. гуманистлик: қарама-қарсылықтар (мысалы, жаксы көріуі – жек көріуі, әззилік-күшлилік, жеккелениуі-жақынлық, бирлесіуі-жарысуышылық, бағынышлылық-ғәрезсізлік, үстемлик-бойсынуы, үмит-үмитсізлік хәм б.) арасында тең салмақлылықты сақлай алатуғын, өзін услай билетуғын, салмақлы адамды раұажландыруы.

Биз тәрәптен, педагогика хәм көркем өнердің бириккен жерінде раұажланатуғын арт-педагогикада, тек ғана, көркемлик мәдениетті раұажландыруыға хәм көркем өнердің хәр қыйлы түрлеріндегі әмелий уқыпшылықтарды табыссыз ийелеудің жолларын табыуға жәрдем беруіге емес, ал өзіннің ишки тәжірийбесі арқалы, өзіннің жеке қызғын тәсірлениуіші сезимлі кеширимелері арқалы, дәретиуішлик процесте өзі қатнасыуы арқалы улыўма адамзатлық қунылықтарға араласыуына да айрықша дыққат қаратылатуғынлығы анықланды.

О.М.Корженко хәм Е.А.Заргарьян [4:9] арт-педагогика хәккында, педагогикалық искерликтің бүгінгі күні толық қәліплескен тарауы сыпатында айтуға мүмкиншилик беретуғын белгилерін айырып көрсетеді: адамзаттың ақылшылық хәм руұхыйлық тәжірийбесін инсанлардың өзлестіріуі үшін көркем өнер хәм оның усылларынан (қандай болса да сабақлық пәнінің мазмұны менен қосылған халда) пайдаланыуы; билимлерді, уқыпшылықтарды хәм қонлиқпелерді интероризациялау, буның ушын арнаулы жағдайлар жаратуы; классикалық ізбе-изликтегі «оқытуы – тәрбия – инсанды раұажландыруы» тәрбияға бирінші дәрежелі әхмийетликти беруі.

Арт-педагогика менен шуғылланыуышы әмелиятшылардың тийкаргы тарауы, педагогика, көркем өнерді үйреніуі сыяқлы хәммеге белгилі илимлер хәм тарауларды хәм, тутасы менен адамды үйреніуі илиминің барлық спектрлерін бирлестіріуі тийкарында билимлендіріуі кеңислигинде әдеп икрамшылық-әстетикалық бирге хәрекет етіуі системасын жаратуы, сондай-ақ, педагоглар тәрәпинен, билимлендіріуі процесінің қатнасыушыларының өз бетінше көркем дәретиуішлигін шөлкемлестіріуі болып табылады деп есаплайды. Бул жерде биз, арт-педагогиканың өзине тән болған баслы айырық-

шалығын, оның көркем өнер хәм көркем-дәретиуішлик искерликтің раұажландыруышы хәм тәрбиялауышы усылларына тийкарланғанлығын есапқа алыуымыз керек.

Билимлендіріуідегі арт-методларға салыстырып қарағанда, мақсети – қарама-қарсылықтар, әззилік-күшлилік, жеккелениуі-жақынлық, бирлесіуі-жарысуышылық, бағынышлылық-ғәрезсізлік, үстемлик-бойсынуы, үмит-үмитсізлік хәм б.) арасында тең салмақлылықты сақлай алатуғын, өзін услай билетуғын, салмақлы адамды раұажландыруы болған гуманистлик арт-терапияны айрықша айырып көрсетіуіге болады. Буннан гуманистлик арт-терапияның мақсатлерінің билимлендіріуі процесіне қабиллауға болатуғынлығының себептері келип шығады: өмірдің пүтинлигін қуұатлау хәм раұажландыруы, хәкыйқый жеке белгиге ийе адам болуыға ерисіуі, инсанлар арасындағы байланыстарда автономиялылықтан жақын қатнасықтарға қарай хәрекет, өмірдегі тийкаргы мақсатлерін анық белгилеуі, өмір жолының хәкыйқый келешегін илеп шығыуы, ишки, турмыслық дағдарыстарды ылайықлы қабылдауы, – бир қанша теренірек символлық байланыстарда эмпатия хәм ишки сезимнен пайдаланыуы.

Арт-методлар – бул, онда инсанның оқытылуы, раұажландырылуы хәм тәрбияланыуы, қәлеген оқытылатуғын пәнде көркем өнер усыллары менен әмелге асырылатуғын, педагогикадағы айрықша бағдар болып есапланатуғын, арт-педагогиканың методдары. Бул методлар, әдеттегі билимлендіріуі системасынағы методлардан айырмашылығы, педагогтың, талабаның хәм ата-аналардың тиккелей дәретиуішлик өз ара бирге хәрекет етіуін түсіндіреді. Бул жерде, ең бахалысы соннан ибарат, педагог та, балалар да, ата-аналар да мәдениетке ийе болып табылады, ал арт-педагогика болса, үйреніуішликтердің хәр түрлі категориялары менен нәтийжели ислеуіге мүмкиншилик береді. Солай етип, арт-методлар – бул арт-педагогика хәм арт-терапия методларының синтезі.

Бул методлардың еки контентін де қарап шығамыз, терапиялық усылды адамның жеке инсан сыпатында раұажланыуы ушын ең нәтийжелісі сыпатында айырып аламыз.

«Арт-терапия» терминін, биз көз бенен көретуғын – пластикалық усыллар терапиясына (тар мәнісінде «арт» сөзі сүүретлеуі материалларын: живопись, графика, мүсиншилик, витраж, гезлеме, мозаика хәм т.б. қолланыуы менен байланыссыз болған көркемлик искерлигін өз ишине алады) қарағанда кеңірек түсінеміз, егер бул терминге синоним таңлау керек болса, биз «Көркем өнер терапиясы» сөз дизбегін таңдаған болар едик. Сырт елдердің ис тәжірийбесінде бундай кең түсиник «therapyarts» термині менен белгиленеді хәм «көркем өнерлер менен терапия» деп аұдарылады.

Арт-педагогика оқыудың өзі үйреніуіге, тәрбияның – өзін өзі тәрбиялауыға, ал раұажланыудың – тиккелей өзін-өзі раұажландыруыға өтіуіне умтылуыды қәліплестіреді. Арт-педагогиканың принциптері әдеттегі классикалық улыўма педагогикалық принциптерге, арнаулы таярлық принциптерине, көркем-әстетикалық раұажланыуы принциптерине сүйенеді: инсанның жәміетке керек адам сыпатында раұажланыуы, педагогикалық процестің гуманистлик бағдарланыуы принципі, инсанның жасына қарай өзгешеликтерін есапқа алыуы, дара-дара дифференцияланған хәм жеке тәртіптегі қатнас принципі, билимлендіріуі рефлексиясы, жеке инсанлық мақсетке ийе болуы принципі, жеке өзіннің жөнелисін таңлауы, затлардың интерактив байланыстары, нәтийжели

үйрениу, креативлик принципі.

Арт-педагогиканың тийкарғы ұазыйпалары төмендегилер болып табылады:

- адамның өзін жеке инсан сыпатында түсиниуін, өзін инсан сыпатында қабыл етиуді хэм өзиниң адам сыпатында бахалылығын түсиниуді қәлиплестириу;

- өзиниң дүнья менен өз ара байланыслылығын хэм қоршап турған социомәдени орталықтағы өз орнын түсиниуді қәлиплестириу;

- инсанның дәретиушиликте өзін-өзи жүзеге шығарыуы.

Социаллық-педагогикалық әмелиятта көркем өнер усулларын қоланыудың тарийхый хэм хәзирги заман тәжірийбесин таллау, адамда тәрбиялау, оқыту, рауажландыру, қоллап-қууатлау, социалластыру мәселелерин шешиу ушын көркем өнерден пайдаланыудың тәбиятын, улыўма ызыамлылықларын, принциптерин, механизмдерин үйрениуші, педагогикалық илимнің өз алдына бағдары сыпатындағы арт-педагогиканың қәлиплестириуінің хақықый тарийхый-мәдени тийкарларының бар

екенлигин көрсетеди. Көркем өнердің педагогикалық мүмкиншиликлеринен арт-педагогика контекстинде пайдаланыудың келешегі бар бағдарларының бири сыпатында болажақ оқытушыларды жоқары оқыу орны шараятында кәсіпке таярлау процесин көриуге болады.

Мәдени-тарийхый ретроспективадағы педагогика хэм көркем өнердің өз ара ийкемлесиуі хэм биригиуі, әдетте көркем өнердің айырым түрлериниң өзгертилип қолланылуы контекстинде ямаса олардың синкретлик бирлигин тәміинлеуші формаларда пайдаланылуы сыпатында көринеди. Бирақ, қалай болғанда да, билимлендириу тәжірийбесинде көркем өнердің тәсириниң педагогикалық нәтийжесине ерисиудің зәрурли шәрти, өзін-өзи еркин көрсетиу, көркем дәретиушиликте ишки тилеклериниң тәсири астында өзинен-өзи ислеі алатуғынлығын көрсетиу, хэм сондай-ақ, инсанларға көркем өнер шығармаларын өзлестириуде өз еркинше қарау, сезиниу хэм алған тәсирлері хақындағы пикирлерин басқалар менен бөлисиу хуқықын беріу болып қалады.

Әдебиятлар

1. Копытин А.И. Основы арт-терапии. СПб. Лань, 1999. –С. 251.
2. Медведева Е.А., Левченко И.Ю., Комиссарова Л.Н., Добровольская Т.А. Артпедагогика и арттерапия в специальном образовании. -М.: Издательский центр «Академия», 2001. –С. 248.
3. Колошина Т.Ю. Арт-терапия. Методические рекомендации. Режим доступа: <http://www.vashpsixolog.ru/correctional-work-school-psychologist/171-psixoterapiya/1473-dramaterapiya>
4. Корженко О.М. Артпедагогика сегодня: цели и перспективы развития. /О.М.Корженко, Е.А. Заргарьян //Теория и практика образования в современном мире: материалы III междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, май 2013 г.). СПб. Реноме, 2013. –С. 95.

РЕЗЮМЕ

Санъатнинг турли турлари ва воситалариниң педагогик салоҳиятидан комплекс фойдаланиш асосида, таълим муҳитини инсонпарварлаштиришга, педагогик ўзаро таъсири оптималлаштиришга қаратилган бадий педагогика тизими, унинг усуллари ўқув жараёнида қўллаш имкониятларини ўрганиш, касб-хунар таълими субъектлариниң ўзини ўзи амалга ошириши.

РЕЗЮМЕ

На основе комплексного использования педагогического потенциала различных видов и средств искусства изучение возможности использования системы арт-педагогика, ее методов в процессе образования, направленных на гуманизацию образовательной среды, оптимизацию педагогического взаимодействия, творческую самореализацию субъектов профессионального образования.

SUMMARY

On the basis of the integrated use of the pedagogical potential of various types and means of art, studying the possibility of using the system of art pedagogy, its methods in the educational process, aimed at humanizing the educational environment, optimizing pedagogical interaction, and creative self-realization of subjects of vocational education.

ULIWMÄ BILIM BERIW MEKTEP OQIWSHILARINDA KÖMMUNIKATIVLIK KOMPETENCIYANIN QALIPLESIW METODLARI

B.K.Utemuratov – filologiya ilimleriniñ kandidati, docent

Qaraqalpaстан Respublikası Xalıq bilimlendiriw xızmetkerlerin qayta tayarlaw hám olardıñ qanıgeligin arttırıw aymaqlıq orayı

Tayanch so'zlar: o'quvchi, o'qituvchi, kompetensiya, kommunikatsiya, kommunikativlik, metod, trening, ko'nikma, o'yin, sinf.

Ключевые слова: учащийся, учитель, компетентность, общение, коммуникативный, метод, набор текста, умение, игра, класс.

Key words: student, teacher, competence, communication, communicative, method, typing, skill, game, class.

Kommunikativlik kompetenciyanıñ qalıplesiwi boyınsha klasta alıp barılauıñ jumıslar oqıwshılardı birlestiriw, olarda qarım-qatnas, is-háreket mádeniyatın rawajlandırıwğa múmkinshilik beredi. Klass oqıwshıları dóretiushilikke baǵdarlangan bolıp, berilgen tapsırmalar balalardıń dóretiushilik dárejesiniń rawajlanıwına qaratilǵan bolıwı tiyis. Hár bir sabaqta berilgen tálim-tárbiya arqalı balalar mádeniyatlı bolıp ósedi, óz qatarları hám úlkenler menen qarım-qatnas ornata aladı.

Kommunikativlik kompetenciya mektep oqıwshılarınıń rawajlanıw procesinde qalıplesetuıñ quramalı process bolıp esaplanadı. Bul qádiriyatlı qarım-qatnas, kommunikativlik universal háreketler hám turaqlı unamı kommunikativlik iskerlikti óz ishine aladı. Balalardı óz ara baylanıslarda bir-birine sáykeslendiriwdiń túrli usılları menen tanıstırıwdan ibarat boladı. Bunıń ushın balalar menen tómendegi jumıslardı alıp barsaq boladı: sáwbetlesiw, tárbiya sabaqları, qarım-qatnas hám birlesiwge baǵdarlangan oynılar. Adebii shıǵarma yamasa kino film qaharmanı menen doslasıw haqqında máseleli

talqılaw boyınsha birneshe klastan tıs sabaqlar ótkersek boladı.

1. Qaysı qaharman menen doslasıw keledi? Sebebi?
2. Bul qaharmanıń qaysı pazıyletleri seni ózine tartadı?
3. Eger bir qolaysız waqıya bolǵanda kim járdemge keledi?
4. Televizordaqı kórkem film yaqı ádebii shıǵarmalardaqı qaharmanlarǵa qalay járdem beriw múmkin?

Sabaq ótiw aldınan qoyılauıñ maqsetler qanday bolıwına qaramastan oqıwshılar birge, jup bolıp islewı ushın, konkurslarda belsendi qatnasıw ushın klasta doslıq qatnasıq ornatiw zárúr. Sonı atap ótiw kerek, tapsırmanı orınlaw procesinde, mektepte ótkeriletuıñ sabaqlarda belsendi bolmaǵan, hesh nársе menen qızıqpay úndemey otırıp alatuıñ balalar berilgen tapsırmalarǵa úlken qızıǵıwshılıq penen kirisip, talqılawlarda qatnasadı. Barlıq klass oqıwshıları berilgen máselelerdi birgelikte sheshiwge úyrenedi. Tapsırmanı orınlaw barısında olarda pikirlew hám emociyalar, eslep qalıw hám sóylew, dıqqat, sonday-